№ 102 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 3

1896

№ 102 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 3

ՔՍԱՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Ցայտա արուեստ ընդունվում է ամեն լեզուով.
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակ է իրագործել. Հեռագիրներ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Զինուորական ծառայութեան կանոնադրութեան նոր ծրագիր. Նամակ Նոր-Բուխարայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Համառուսական ցուցահանդէսից.

ԺԱՄԱՆԱԿ Է ԻՐԱԳՈՐԾԵԼ

Մայրաքաղաքի ռուս մամուլը նորից սկսել է զբաղվել Կովկասում բարձրագոյն ուսումնարաններ հիմնելու հարցով: Բոլոր արտայայտված կարծիքներն այն եզրակացութեան են բերում, թէ Կովկասը, իբրև մի երկիր, որ իր տնտեսական, արդիւնաբերական, կլիմայական, ազգագրական և ցեղական յատկութիւններով ու պայմաններով նշանաւոր կերպով տարբերվում է կայսրութեան միւս մասերից, ինչպէս, օրինակ, Սիբիրը, պէտք է ունենայ առանձին բարձրագոյն մասնագիտական ուսումնարաններ և մի համալսարան. բացի դրանից այդ մասնագիտական ուսումնարանները և համալսարանը պէտք է ոչ միայն արտայայտիչ լինեն եւրօպական ընդհանուր պրոգրէսի և գիտութեան զարգացման, այլ և ունենան տեղական գոյն և նշանակութիւն: Եւ միաժամանակ երկու մասնագիտական ուսումնարաններ ու կովկասեան համալսարան ունենալու անհրաժեշտութիւնը պատճառաբանվում է հետևեալ դիտողութիւններով:

Կովկասը համարվում է Ռուսաստանի շտեմարան. գիւղատնտեսութիւնը Կովկասում ամենաէական կերպով տարբերվում է ռուսական գիւղատնտեսութիւնից. Կովկասում բուսնում են բոյսերի տարբեր ցեղեր, հացահատիկների և բանջարեղէնի տարբեր տեսակներ: Սակայն Կովկասը չունի մինչև այժմ ոչ մի գիւղատնտեսական բարձրագոյն ուսումնարան, որը լինելով ընդհանուր—մասնագիտական, կարողանար մի և նոյն ժամանակ մշակել յատկապէս և կովկասեան գիւղատնտեսութիւնը:

Նոյնպէս յայտնի է, որ Կովկասը հռչակված է իր հանքային հարստութիւններով, որոնք սակայն մնում են թաղված երկրի ծոցում: Այդ հարստութիւնները երկրի ծոցից դուրս հանելու, մշակելու և արդիւնաբերելու համար, անհրաժեշտ է ունենալ մի զօրեղ գործիք, իսկ այդ գործիքը կարող է լինել լեռնային ինստիտուտը, որը հանրացնելով երկրի մէջ լեռնային գործի ուսումնասիրութիւնը, մի և նոյն ժամանակ կը զբաղվէր յատկապէս կովկասեան հանքային հարստութիւնների և լեռնային տեսակների հետազօտութեամբ ու դրանով մեծ զարկ կը տար նրանց արդիւնաբերութեան: Երկրագործական և լեռնային ինստիտուտների անհրաժեշտութիւնը և մեծ նշանակութիւնը Կովկասի տնտեսական զարգացման համար ճանաչված է և կառավարչական բարձր շրջաններում:

Իսկ „կովկասեան“ համալսարան ունենալու անհրաժեշտութիւնը բղխում է հետևեալ փաստերից: Արդէն մօտ կէս դար կայ, որ Կովկասի $8^1/_2$ միլիոն բազմացեղ, բազմալեզու և բազմադաւան ազգաբնակութիւնը, երկարատև պատերազմներից յետոյ, կոչված է խաղաղ քաղաքացիական և կուլտուրական կեանքի. այդ ժողովուրդները այլ ևս չեն կարող մնալ առանց միացնող մտաւոր կենտրոնի և նրանց հոգեկան ու մտաւոր պահանջներին չէ կարելի գոհացում տալ միայն մասնագիտական ուսումնարաններով: Բացի դրանից Կովկասը մի երկիր է, որ ունի հին, ճոխ քաղաքակրթութիւն և նրա մի քանի ազգութիւնները ունեցել են հարուստ գրականութիւն. տարակոյս չը կայ, որ այդ հին գրականութեան և կուլտուրայի ուսումնասիրութիւնը տահագին նշանակութիւն և օգուտ ունի թէ համաշխարհային կուլտուրայի և թէ նոյն իսկ այդ ազգութիւնների կուլտուրական վերածնութեան համար: Տեղական երիտասարդութիւնը, զօրեղացած ընդհանուր եւրօպական մտքի նուաճումներով, ընդհանուր գիտութեան զէնքերով և մի և նոյն ժամանակ զօրեղացած տեղական, կովկասեան կուլտուրայի գիտութեամբ, իրաւագիտութեան, բժշկականութեան, բանասիրութեան ասպարէզներում, կենդանութիւն կը ներշնչի այդ կուլտուրային, թոյլ չի տայ նրան անհետանալ, իսկ դրանից առաջ կը գայ տեղական մտաւոր, արդիւնաբերական և իրաւագիտական կեանքի կենդանութիւնը ու ծաղկումը:

„Կովկասաբնակ զանազան ազգութիւնների հին գրականութիւնը լաւ կերպով ըմբռնելը և իւրացնելը, ասում է „Сѣвер. Вѣст.“ ամսագիրը, ահագին նշանակութիւն ունի այդ ազգերի կուլտուրայի վերածնութեան համար՝ յօգուտ թէ իրանց և թէ համաշխարհային քաղաքակրթութեան“:

Այն հանգամանքը, թէ Կովկասը պէտք է ունենայ անպատճառ համալսարան, թէ այդ համալսարանը պէտք է լինի „կովկասեան“ և թէ նրա ծրագրի մէջ ընդարձակ տեղ պէտք է տրվի տեղական իրաւագիտութեան, տեղական պատմութեան, ազգագրութեան և գրականութեան, խոստովանում է ոչ միայն ռուս առաջադէմ, այլ և պահպանողական մամուլը և, որ զարմանալին է, նոյն իսկ „Новое Время“ լրագիրը, որը ահագին նշանակութիւն է ընծայում ապագայ կովկասեան համալսարանին, թէև մի և նոյն ժամանակ արտայայտում է շատ անհեթեթ կարծիք, այն է, որ համալսարանը հիմնվի ոչ թէ Թիֆլիսում, որպէս Կովկասի մտաւոր պատմական կենտրոնում, այլ Վլադիկավկազ քաղաքում:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ
(Ռուսաց գործակալութեան)

Կ. Պօլիս, 31 օգոստոսի: Բ. Դռնից բղխող տեղեկութիւնների համեմատ, հայոց եկեղեցում գտնված է լաբօրատորիա՝ ռումբեր պատրաստելու համար:

Ֆիլիպօպօլ, 31 օգոստոսի: Կ. Պօլսում կրկին տարածվեց սարսափ, որը ոչինչ հիմք չունէր, այլ միայն հետևանք էր անընդհատ երկիւղի: Լուրեր են պտտում, որոնք մատնացոյց են անում նոր արիւնահեղ անցքերի հնարաւորութեան վրա: Ոստիկանական խիստ միջոցներ են ձեռք առնված:

Պարիզ, 31 օգոստոսի: Բօրսայում ընդհանուր բէակցիա է տիրում Լօնդօնիցստացված այն տեղեկութեան պատճառով, թէ այնտեղ լուրեր տարածվեցին ծանր խառնակութիւնների մասին Արևելքում, նոյնպէս և այն բանի պատճառով, թէ կիրակի օր մինիստրների արտակարգ նիստ է տեղի ունեցել Լօնդօնում:

Վիեննա, 1 սեպտեմբերի: Կ. Պօլսից լուրեր են հաղորդում մեծ վէզիրի առաջիկայ պաշտօնանկութեան մասին: Նրա յաջորդ համարում են Աբդուլլա-փաշային:

Վիեննա, 1 սեպտեմբերի: Ի հերքումն այն լուրերի, որ իբր թէ պետութիւնները լուրջ կերպով զբաղված են սուլթանի գահընկէցութեան հարցով, „Fremdenblatt“ ասում է, որ հազիւ թէ անգլիական կառավարութեան մօտ կանգնած շրջանները կարող են քննել մի այդպիսի ֆանտաստիկական նախագիծ. իսկ վերագրել այդպիսի դիտաւորութիւններ ցամաքային պետութիւններին՝ կատարեալ անմտութիւն է:

Կ. Պօլիս, 1 սեպտեմբերի: Երեկան հանած լաբօրատորիայում չեն գտնված ոչ դինամիտ և ոչ վառօդ. այնտեղ գտան միայն մեքենաներ և քիմիական գործիքներ: Ծովային զինարանում բանող մի քանի հայերին կալանաւորեցին, որովհետև կասկածում են նրանց, թէ գիշերը աշխատելիս են եղել այդ արհեստանոցում: Արքունական քաղաքացիական գործարաններում ծառայող բոլոր հայերը արձակվում են ծառայութիւնից:

Լօնդօն, 1 սեպտեմբերի: Տեղեակ շրջանները չեն լսել ոչ մինիստրների առաջիկայ խորհրդի մասին, ոչ որ և է նշանաւոր փոփոխութեան մասին ընդհանուր դրութեան մէջ, ոչ անգլիական դիտաւորութեան մասին՝ որ և է նոր քայլ անել:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

Յայտնի է, որ զինուորական ծառայութեան այժմեան գործադիր օրէնսդրութիւնը զանազան արտօնութիւններ է տալիս յայտնի կրթական ցենզ ունեցող անձանց: Այդ օրէնսդրութեան համաձայն, գիմնազիայում սովորող պատանին կարող է շարունակել իր ուսումը մինչև 22 տարեկան հասակը, և յետոյ անմիջապէս մտնել

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՑ

IV

Նիժնի-Նովգորոդ, օգոստոսի 6-ին

Գիւղատնտեսական բաժնից յետոյ ամենից հարուստը և լիակատարը պէտք է համարել լեռնային բաժինը, որ բռնած ունի կենտրոնական շինութեան մէջ 1,200 քառ. սաժ., իսկ այդ շինութիւնից դուրս, մասնաւոր պավիլիօններում—մօտ 1,500 ք. սաժ.:

Ռուսաստանի լեռնային արդիւնագործութիւնը վերջին 14 տարվայ ընթացքում այնպիսի հսկայական առաջադիմութիւն է արել, որ ոչ միայն դուրս է մղել օտարներին ներքին վաճառականական կենտրոններից, այլ և սկսել է համարձակ կռիւ մղել եւրօպացիների և ամերիկացիների հետ, որոնք համեմատաբար ուժեղ են թէ դրամագլխով և թէ փորձառութեամբ: Այդ կողմից առաջին տեղը բռնում է, անկասկած, նաւթը, յետոյ երկաթը, սնդիկը, արճիճը, մարգանեցը, քարածուխը և այլն:

Լեռնային բաժնի պավիլիօնի գլխաւոր մուտքից դէպի աջ դուք տեսնում էք զանազան մետաղահանքերի, ոսկեխառն աւազների և ընդածին ոսկու օրինակներ և ժողովածուներ, նաև այդ մետաղահանքերում գործադրվող մեքենաներ և գործիքներ՝ մասամբ մօդելներով, մասամբ էլ բնական դիրքով: Ժողովածուների մէջ աւելի հետաքրքիրը՝ լեռնային ինստիտուտի կազմած քարահանքերի և մետաղահանքերի ժողովածուն է: Պավիլիօնի մնացած մասը բռնած ունի պղնձի, արճիճի, մարգանեցի, արծաթի, ցինկի և երկաթի արդիւնագործութիւնը: Մոսկվայի ցուցահանդէսից յետոյ պղնձի բովագործութիւնը մեծացել է $1^1/_2$ անգամ, իսկ Կովկասում գրեթէ 3 անգամ. մարգանեցի մշակութիւնը, գլխաւորապէս Կովկասում, սկսվել է միայն 1882 թ. յետոյ, իսկ այժմ հասնում է մինչև 15 միլիօն փութի. դա, ի հարկէ, շատ մեծ բան է, եթէ ի նկատի առնենք, որ այդ մետաղից ամբողջ աշխարհում ստացվում է ոչ աւելի, քան 29 միլիօն փութ: Ո՛չ պակաս առաջադիմութիւն է արել և երկաթի արդիւնագործութիւնը. այսպէս, օրինակ, 1882 թ. ստացվել է չուգուն՝ 28 միլիօն փութ, երկաթ՝ 18 միլիօն, պողպատ՝ 15 միլիօն, իսկ 1894 թւին՝ չուգուն—80 միլիօն, երկաթ՝ 28 միլիօն և պողպատ 30 միլիօն փութ: Հետաքրքիր է այստեղ մի հսկայական գեղեցիկ վիտրինա, որ ցոյց է տալիս մի վառարանի կտրուածք իր բոլոր մասերով՝ մետաղներ հալելու համար. օձապտոյտ սանդուղքով կարելի է բարձրանալ դէպի վեր, ծանօթանալ վառարանի կազմութեան հետ և դիտել այնտեղից ամբողջ բաժինը: Այստեղ ցոյց են հանած նաև գործարանների, մետաղաբանական գործիքների, ապարատների և հանքերի գեղեցիկ և թանկագին մօդելներ, որոնք միջոց են տալիս մարդուն մանրամասն ծանօթանալ այդ գործարանների թէ կազմութեան և թէ գործունէութեան հետ:

Մի ուրիշ պավիլիօնում դուք կը տեսնէք աղի ամեն տեսակ օրինակներ, աղահանքերի և գործարանների մօդէլներ: Շատ հետաքրքիր է Իլեցկու աղային արդիւնագործութեան պավիլիօնը, որտեղ դրած կայ մի ամբողջ մասուռ աղաքարից կտրած և մի բարձր աղի աշտարակ՝ Թագաւոր Կայսրի կիսարձանով: Այդ մի և նոյն պավիլիօնում ցոյց է հանած քարածուխը, որի քանակութիւնը 1882 թւից սկսել է կրկնապատկվել (1882 թ. եղել է 230 միլիօն, իսկ 1894 թւին—527 միլիօն փութ): Քարածուխի օրինակները, գործիքները, մեքենաները և չախտերի մօդէլները ծանօթացնում են այցելուին քարածուխի գործի դրութեան հետ Ռուսաստանում: Քարածուխի ամենագլխաւոր տեղը—Դօնի շրջանը—ցոյց է հանած լերան ձևով շինած մի հետաքրքիր պավիլիօնում: Գլխաւոր ճակատը նման է միանգամայն սարի լանջին, որտեղ պարզ կերպով ցոյց են հանած քարածուխի շերտերը, բանւորների աշխատութիւնը այլ և այլ գործիքներով և այլն:

Քարածուխի հետ միասին ցոյց է հանած և նաւթը: Մոսկվայի ցուցահանդէսի ժամանակ մեր նաւթը նոր էր սկսել զարգանալ, իսկ այժմ յայտնի է նա ամբողջ աշխարհին: 1882 թւին նաւթի արտահանութիւնն էր $50^1/_2$ միլիօն, իսկ 1895 թւին—377 միլիօն փութ: 1882 թւին կերօսին է տարված արտասահման միայն 112 հազար փութ, իսկ 1895 թւին—51 միլիօն փութ: Մի և նոյն ժամանակաշրջանում նաւթի արտահանութիւնը Միացեալ Նահանգներում բարձրացել է 214 միլիօն փութից մինչև 336 միլիօն: Նրանից յետոյ մշակվեց և կատարելագործվեց նոր եղանակ նաւթի տեղափոխութեան համար, շինվեցին նաւթալից նաւեր, որ յետոյ իւրացրին ամերիկացիները, և դրա շնորհիւ նաւթը սկսեց ամեն տեղ տարածվել:

Ցուցահանդէսում նաւթը և նրա արտադրութիւնները ցոյց են հանել գլխաւորապէս 6 էկսպօնենտներ, որոնց թւում «Բագուի նաւթային ընկերութիւնը» բաւական է համարել կենտրոնական շինութեան մէջ դնել նաւթահորեր փորելու մի քանի մօդէլներ, պլաններ, լուսանկար պատկերներ և աղիւսակներ: Այդ ընկերութիւնը, որ առաջ Կօկօրեվինն էր, այժմ պատկանում է մեծ մասամբ Վօլժսկօ-Կամսկի բանկային հաստատութեան:

Հետևեալ 5 էկսպօնենտները ունեն ամենքն իրանց առանձին պավիլիօնները: «Բէնկենդօրֆ և ընկ.» շինել է տաւել մի հաստ վիշկա՝ հոր փորելու համար. Կասպիյսկօ-Չէրնօմօրսկօե նաւթարդիւնաբերող ընկերութիւնը (Ռօդշիլդ) շի-

համալսարան, որտեղ կարող է մնալ մինչև 27 տարեկան դառնալը: Բացի դրանից, ստորին, միջնակարգ և բարձրագոյն ուսում ստացածների համար զինուորական ծառայութեան ժամանակամիջոցը տարբեր է: Այժմ, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը մշակել և ներկայացրել է պետական խորհրդի քննութեան մի նոր ծրագիր, որ արմատական փոփոխութիւններ է մտցնում այդ կանոնագրի մէջ: Նոր ծրագիրը առաջարկում է զինուորական ծառայութեան կոչել բոլոր այն գիմնազիստներին, որոնք կաւարտեն գիմնազիան կամ չափահաս լինելուց յետոյ և կամ հէնց չափահաս լինելու տարին, այն է 21 տարեկան. Նրանք կարող են համալսարան մտնել և ուսանող դառնալ միայն իրանց զինուորական ծառայութեան ժամանակամիջոցը լրացնելուց յետոյ: իսկ այն գիմնազիստները, որոնք կը մտնեն համալսարան դեռ չափահաս չեղած, կարող են մնալ այնտեղ մինչև 25 տարեկան լինելը, փոխանակ 27-ի: Գալով ծառայութեան ժամանակամիջոցին, միջնակարգ և բարձրագոյն կրթական ցէնզ ունեցողները, եթէ վիճակ են հանում, պէտք է ծառայեն երեք տարի և գուցէ դեռ չորս, որովհետև զինուորական մինիստրը պնդում է չորս տարվայ ժամանակամիջոցի վրա. իսկ եթէ նրանք կամաւոր ծառայողներ լինեն, այսինքն վիճակ չը հանեն, ժամանակամիջոցը որոշվումէ մի տարի:

Ուրեմն, նոր ծրագիրը հետևեալ էական փոփոխութիւններն է մտցնում. 1) երկարացնում է առաջին և երկրորդ կարգի, այսինքն բարձրագոյն և միջնակարգ կրթական ցէնզ ունեցող վիճակ հանողների ծառայութեան ժամանակամիջոցը. 2) գիմնազիան աւարտած երիտասարդների մի մասը պարտաւորվում է ընդհատել իր ուսումը և կատարել անմիջապէս զինուորական ծառայութիւնը. 3) համալսարանական կուրսը անցնելու համար աւելի քիչ միջոց է տալիս:

Եթէ ի նկատի ունենանք, որ, ինչպէս ցոյց է տալիս վիճակագրութիւնը, գիմնազիան աւարտողների մօտ $30^0/_0$-ը լինում է կամ 21 տարեկան, կամ աւելի, եթէ ի նկատի ունենանք, որ շատ երիտասարդներ անկարող են լինում 25 տարեկան աւարտել համալսարանը, այն ժամանակ պարզ է, որ նոր ծրագիրը մեծ արգելքներ պէտք է յարուցանի բարձրագոյն կրթութեան գործի դէմ և էական վնասներ տայ նրան: Երեք կամ չորս տարվայ ընդմիջումը ուսման գործի մէջ արդէն ինքն ըստ ինքեան բաւական է սառեցնել շատ երիտասարդների մէջ ուսումը շարունակելու ցանկութիւնը:

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲՈՒԽԱՐԱՅԻՑ

—

Օգոստոսի 18-ին

Կովկասի հայոց և ռուսաց թերթերը մի քանի ժամանակ առաջ յայտնեցին, թէ Մերվում տարածված է մի տեսակ հիւանդութիւն, որին ոմանք տիֆ, ոմանք տենդ անունն էին տալիս, բայց որը մեծամեծ զոհեր էր տանում: Հեռուից հաղորդած այսպիսի կարճ և շատ անգամ թռուցիկ լուրերը ընդհանրապէս աննշան տպաւորութիւն են թողնում, բայց բոլորովին այլ ներգործութիւն է ունենում մարդու սրտի ու հոգեկան զգացմունքների վրա, երբ մարդ ականատես է լինում, թէ ինչպէս մի քանի ժամվայ ընթացքում իր աչքի առաջ տասնեակ դիակներ են տարվում հողին յանձնելու: Առիթ ունենալով օգոստոսի 4—8-ը անցնելու Անդրկասպեան երկրի երկաթուղու գծով, խիստ հետաքրքրում էր ինձ ծանօթանալ այն պայմանների հետ, որոնց շնորհիւ տարվայ ամենատաք եղանակին առաջ են գալիս տարափոխիկ հիւանդութիւններ այս երկրի զանազան կենտրոններում:

Մերվը Անդրկասպեան երկրի նշանաւոր կենտրոններից մէկն է թէ բնակիչների բազմամարդութեամբ, թէ առևտրի և թէ մանաւանդ առողջարար օդի տեսակէտից: Մերվի միջով անցնում է համանուն գետը, որն աւելի է նպաստում բուսականութեան ճոխութեանը և հետևաբար օդի թարմութեանը: Այս տարի, ինչպէս ամեն կողմեր, այստեղ էլ տեղացել են յորդառատ անձրևներ, որոնց պատճառով Մերվի գետը չափազանց բարձրանալով, դուրս է թափվել իր ափերից և երկու կողմերում, տասնեակ վերստեր տարածութեան վրա կազմել է մեծ ու փոքր լճեր: Ամառնամուտքին ջուրը սկսում է նուազել, լճերն ու լճակները ճահիճների են փոխվում և վերջապէս ջրի մնացորդը, նեխվելով, գարշահոտութիւն է տարածում շուրջը և ապականում է օդը: Որքան կարողացայ հաւաստի աղբիւրներից իմանալ, այս ամառ Մերվում և շրջակայքում կոտորված պիտի լինեն 4500—5000 հոգի, որոնց ամենամեծ տոկոսը տեղացի թիւրքմեններից է, շնորհիւ իրանց կեղտոտ կեանքի: Սակայն պէտք է գիտենալ, որ սա մշտական չէ: Հազիւ տասը տարին մի անգամ պատահի Մերվում այս տեսակ հիւանդութիւն, և այս համաճարակը շատ չնչին և աննշան է այն զոհաբերութեան նկատմամբ, որ Բուխարան է տալիս համարեա թէ միշտ, պարբերաբար:

Բուխարա անունով ներկայումս երկու կենտրոն կայ—Հին-Բուխարա և Նոր-Բուխարա: Առաջինը համանուն փոքրիկ պետութեան մայրաքաղաքն է, ուր էմիրների (պետերի) մշտական «թախտն» է գտնվում, իսկ երկրորդը. որ 11 վերստ հեռու է դէպի հարաւ-արևելք, շինված է երկաթուղու գծի վրա: Նոր-Բուխարան, իբրև ռուսական քաղաք, թէև փոքր, բայց բաւական գեղեցիկ է. ունի երկաթուղու գեղեցիկ կայարան, հասարակաց ժողովարան, կանոնաւոր և ճաշակով շինված տներ ու լայնարձակ փողոցներ: Բուսականութիւնը թէ Հին և թէ Նոր-Բուխարայում փարթամ է, պտղաբերութիւնը վերին աստիճանի ճոխ և ջուրը համեմատաբար առատ: Բուխարայի շրջակայքում մեծ քանակութեամբ արդիւնաբերվում են բամբակ, բուրդ, մորթի (որը շատ գոված է). ցորեն, գարի և այլն: Նոր-Բուխարայում գտնվում են Ռուսաստանի մի քանի նշանաւոր ընկերութիւնների գրասենեակները, ինչպէս են՝ «Кавказъ и Меркурій», «Восточное Общество», «Русское Общество». «Лебедь», Епифановъ, Անդրկասպեան, Սարուխանեան: Բուխարան իր կլիմայով և բուսականութեամբ յետ չի մնայ Անդրկասպեան երկրի ոչ մի նշանաւոր կենտրոնից: Կովկասեան մի քանի քաղաքներ, ինչպէս Բագու, Գանձակ, Երևան, մանաւանդ Հին-Նախիջևան առողջարար օդի և կլիմայի կողմից ոչ մի առաւելութիւն չունեն Բուխարայից: Բայց զարմանալի է, թէ ինչու յիշած տեղերը այնքան բազմաթիւ մեռնողներ չեն լինում, մինչդեռ Բուխարայում օր չի լինի, որ տասնեակներով դիակներ դուրս չը տարվեն քաղաքից:

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Այս օրերս Էրզրումից Թիֆլիս հասաւ ռուսաց ընդհանուր հիւպատոս Վ. Ա. Մակսիմով:

—

Մենք արդէն հաղորդեցինք, որ Շուշու թեմական դպրոցի համար հոգաբարձութեան միաձայն ընտրութեամբ տեսչի պաշտօնակատար հրաւիրված Փօղոս Մէլիքեան, ստանալով հոգաբարձութեան նախագահ Սաթունեան վարդապետի հեռագիրը, շտապել էր թողնել իր պաշտօնը Ժընեվում և գալ Թիֆլիս, ուր, հոգաբարձութեան պաշտօնական յանձնարարութեամբ, պիտի կազմակերպէր ուսուցչական խումբ: Թիֆլիսում պ. Մէլիքեան տեղեկացաւ, որ Էջմիածինը հրամայել է Սաթունեանին չընտրել տեսչի պաշտօնակատար: Հոգաբարձութիւնը օգոստոսի սկզբից սկսել էր դիմումներ անել Էջմիածին, յայտնելով որ պ. Մէլիքեան արդէն ընտրված է և հասել է Թիֆլիս, ուստի խնդրում էր ընդունել կատարված իրողութիւնը: Վերջապէս, օգոստոսի 30-ին, պ. Մէլիքեան, որ գնացել էր Բագու, ստացաւ Սաթունեան վարդապետից, իբրև հոգաբարձութեան նախագահից, հետևեալ հեռագիրը. «Այսօր ստացված հեռագրի համաձայն՝ Նորին Վեհափառութիւնը թոյլ տուեց հրաւիրել ձեզ տեսչի պաշտօնակատար մի տարի ժամանակով, արգելելով փոփոխութիւններ անել ուսուցչական խմբի մէջ և իրանց կամքով հրաժարված ուսուցիչների փոխարէն հրաւիրել նորերին՝ միմիայն Կաթողիկոսի հաճութեամբ. շտապեցէք գալ»: Պ. Մէլիքեան, ի հարկէ, հրաժարվեց այդ պայմաններով գնալ Շուշի: Եւ այդպէս, սեպտեմբերի սկզբին, երբ ամեն մի բարեկարգ դպրոց սկսում է իր պարապմունքները, Ղարաբաղի թեմական դպրոցը դեռ նոր պէտք է տեսուչ որոնէ: Թէ ինչպէս է վերաբերվում դպրոցի հոգաբարձութիւնը Էջմիածնի այս «գործերին»,—մեզ դեռ յայտնի չէ: Աւելորդ չենք համարում յայտնել, որ պ. Մէլիքեան արդէն իր համար մասնաւոր պաշտօն է ընտրել:

—

Մօսկվայի համալսարանի ռուսաց գրականութեան յայտնի պրօֆէսոր Ա. Ն. Վեսելօվսկի այժմ Թիֆլիսումն է գտնվում:

—

Լսում ենք, որ Ներսիսեան դպրոցը, աչքի առաջ ունենալով նորեկ աշակերտների մեծ թիւը, պահպանում է իր զուգընթացները և բացում է ստորին պատրաստական դասարան իր զուգընթացով:

—

Արդէն տասն տարի է, որ հողաչափների մի քանի խմբեր անընդհատ ուսումնասիրում են արքունական հողի վրա ապրող գիւղացիների հողային պայմանները: Սակայն մինչև այժմ ոչ մի փոփոխութիւն դեռ չէ կատարվել հետազօտված գիւղերում, որովհետև դեռ չէ մշակված յատուկ օրէնք Անդրկովկասի մասին, իսկ եւրոպական Ռուսաստանի կարգերը չեն համապատասխանում այստեղի պահանջներին: Այժմ ինչպէս հեռագրում են «Новое Обозрѣніе» լրագրին, հոկտեմբերին նշանակված են այդ գործի համար հաստատված յանձնաժողովի նիստերը, որոնց պէտք է նախագահի երկրագործութեան մինիստր Երմոլով:

—

Օգոստոսի 31-ին, շաբաթ օր, առաւօտից սկըսեց գալ սաստիկ անձրև, որը երեկոյեան ժամը 10-ին փոխվեց հեղեղի և տեւեց մինչև ժամը 12-ը: Քաղաքի գրեթէ բոլոր փողոցներով մի մի գետ էր վազում: Վերին մասի փողոցներից, ինչպէս Օվրաժսկայա, Նագօրնայա, Դավիդովսկայա և Կօջորի փողոցներից, հեղեղի հոսանքը իր հետ բերեց Մթածմինդի և Սօլօլակի սարերից քարի և աւազի ահագին կոյտեր: Շատ փողոցներից անցնել անկարելի էր նոյն իսկ կառքով, իսկ քաղաքի ստորին մասերի տների ներքնայարկերը լցվեցին ջրով: Ոստիկանութիւնը ամբողջ գիշեր զբաղված էր ազատելով բնակիչներին և նրանց գոյքը:

—

Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառում ուղարկված կովկասեան բրդի մեծ մասը գնել են Լօձի գործարանատէրերը: իսկ Մօսկվայի գործարանատէրերը բուրդ չը գնեցին տօնավաճառում աւելի լաւ համարելով իր տեղում գնել բուրդը:

—

Ներքին գործերի մինիստրը թոյլ տուեց ընդարձակել Թիֆլիսում հրատարակվող «Կվալի» շաբաթաթերթի պրօգրամը: Ուրեմն այժմ «Կվալի» լրագիրը կը հրատարակվի քաղաքական և գրականական լրագիրների պրօգրամով:

—

նել է դարձեալ մի վիչկա, դրել է մէջը մի մեքենայ հոր փորելու համար և նաւթ քաշելու մի քանի գործիքներ. ցոյց է հանել գլանաձև ապակէ անօթների մէջ նաւթ, մազութ, աստրալին, բենզին, վազելին և ուրիշ նաւթային արտադրութիւններ: Սկզբում այդ ընկերութիւնը կամեցել է մինչև անգամ շոգեշարժ մեքենայ դնել, որ շօշափելի կերպով ցոյց տայ հոր փորելը, բայց այդ անյարմար է պտել ցուցահանդէսի վարչութիւնը: Այլ և Տէր Յակոբեանցի վիշկայում և Շիբաեվի առանձին պավիլիօնում կարելի է տեսնել գլխաւորապէս նաւթի տեսակները, մի և նոյն ժամանակ Տէր-Յակոբեանցի մօտ—և մի ահագին աշտարակ ամեն տեսակի և գոյնի սապօնից, որ պատրաստում են նաւթային խիղերից: Բայց ամենից հետաքրքիրը և ամենից հարուստը նաւթային բաժնում է սպիտակ մզկիթը իր ոսկեզօծ մինարէթով, Նօբէլ եղբայրների նաւթային ընկերութեան: Դա, ի հարկէ, ցուցահանդէսի ամենագեղեցիկ և օրիգինալ պավիլիօններից մէկն է, որ խիստ պահպանած ունի արևելեան ոճը: Ամենից առաջ այդ շինութեան մէջ հետաքրքիր է ականաւոր Շիլդերի պանօրաման—Սև քաղաքի տեսարանները և նաւթահորը: Այդ գեղեցիկ տեսարանները ոչ մի բանով յետ չեն մնայ պրօֆէսոր Ռուբօի մեծ նկարից, որ ցոյց է տալիս Ախուլգօի ճակատամարտը Դաղստանում, կամ Կովկասի նուաճումը:

Ի հարկէ, այս նկարի թեման աւելի հետաքրքիր է և աւելի ողբերգական, քան նաւթային աշխարհի տեսարանները, բայց և այնպէս վերջիններս դուրս են բերված այնքան գեղեցիկ և այնքան կենդանի, որ հասարակութիւնը, վճարելով մուտքի համար 15 կ., որ ստացվում է բարեգործական նպատակով, մեծ բաւականութիւն է ստանում: Այդ մեծ պանօրամային իբրև յաւելուած՝ մուտքի մօտ ցոյց են դրած Բալախանի վիշկաները, որոնք անտառի են նմանվում, իսկ աւելի գեղեցիկ և աջող է դուրս բերած կրակապաշտների ազօթատեղին՝ աստղալից մութ գիշերին. շատ գեղեցիկ աջողվել է նկարչին մանաւանդ կրակը, որ հուրհուրացող լեզուակներով դուրս է գալիս կրակապաշտների տաճարի չորս անկիւնից և շառագունում աստղերով ծածկված մուգ-կապուտակ երկինքը: Դահլիճում կան շատ գեղեցիկ և տեխնիկայի կողմից շատ հետաքրքիր իրեր. կայ նմանապէս և մի վիշկա իր պարագաներով. այստեղ հասարակութեան ուշադրութիւնը գրաւում են նաւամատոյցների մօդէլները Ամստերդամում, Ժընեվում և Գիւնկերխենում, և դրանց մօտ կանգնած շոգենաւեր, ցիստերն-վագօններ, տներ ծառայողների և ուրիշ հարկաւորութիւնների համար: Ցիրաւի, Նօբէլը անկասկած մի հանճարաւոր տեխնիկ է եղել, որ ստեղծել է բազմատեսակ յարմարութիւններ նաւթի տեղափոխութեան համար՝ թէ ծովով և թէ ցամաքով: Այժմ նրա հարթած ճանապարհով ամենքն էլ վազում են: Նօբէլի մզկիթում կան նաև գլանաձև ապակէ անօթների մէջ ածած զանազան տեսակի և գոյնի նաւթի արտադրութիւններ. իսկ առանձին սեղանի վրա դարսած կան զանազան մեծութեան և սիստէմայի լամպաներ, որոնք այժմ գործածութեան մէջ են:

Նօբէլի գեղեցիկ պավիլիօնը, շնորհիւ գեղեցիկ պանօրամայի, թէպէտ տալիս է այցելուին բաւականին պարզ գաղափար նաւթային գործի արտաքին կողմի մասին, թէպէտ այդ պանօրաման ասում է թէ Նօբէլի ֆիրման ահագին գործ է սկսել, բայց, տարաբաղդաբար, նա չէ տալիս այցելուին կատարեալ գաղափար այն մասին, թէ ինչպէս է զարգացել և ընդարձակվել վերջին 14 տարվայ մէջ. մինչդեռ հէնց այդ 14 տարվայ մէջ է չափից դուրս զարգացել նաւթային գործը Ռուսաստանում: Բագուի նաւթային գործի մասին պարզ գաղափար կազմելու համար, բաւական է առաջ բերել հետևեալ թւերը.—1882 թւին ստացվել $13^1/_2$ միլիօն կերոսին, և նաւթային մնացորդներ 23,300,000 պուդ, իսկ 1895 թւին՝ կերոսին ստացվել է 79,560,000 պուդ, իսկ նաւթային մնացորդ՝ 180,300,000 պուդ:

Այդ ահագին քանակութեամբ նաւթը տեղափոխելու համար նաւթահորերից դէպի գործարանները՝ Բագւում կան մինչև 25 նաւթախողովակ և դրանց մօտ, ի հարկէ, հարկաւոր քանակութեամբ նաւթամբարներ: Բոլոր նաւթախողովակների երկարութիւնն է աւելի քան 300 վերստ:

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ նաւթահորերի զարգացման հետ միասին զարգացել է և արդիւնահանութիւնը, որի մէջ հետզհետէ մտցրել են ամեն տեսակ կատարելագործութիւններ. այժմ նաւթային մնացորդ ստանալու բոլոր միջոցները, նրանց մաքրելու եղանակները և վերջապէս բրակօվկան հիմնված են ճիշդ փաստերի վրա. այդ պատճառով էլ բոլոր գործարանական շրջանառութեան ընթացքը միանգամայն ապահովված է:

Բացի Բագուի շրջանից, հում նաւթ գտնվում է և Ռուսաստանի շատ տեղերում—Սախալինում, Ֆերգանի շրջանում, Լեհաստանի արևմտեան սահմանի մօտ, Կուր գետի բերանի մօտ, բայց և այնպէս, մեծ նաւթահորերը գտնվում են Ապշերօնեան թերակղզու վրա, Բագուի շրջակայքում: 1892 թ. հաշւից երևում է, որ Ռուսաստանում կան 167 նաւթի գործարաններ, որոնցից 135-ը Բագուի շրջակայքում և միայն 32-ը զանազան տեղերում: Ի հարկէ, գործարանների թիւը գաղափար չէ տալիս արտահանած նաւթի քանակութեան մասին. բաւական է յիշել, որ Բագւում կան գործարաններ, որոնք արտահանում են տարին 45 միլիօն պուդ կերոսին:

1893 թւից սկսած ընդհանուրի ուշադրութիւնը դարձած է Տերեկի շրջանի և Գրօզնայի նաւթային հորերի վրա...

Թղթակից

Այս տարի դաշտային մկները բազմացել են և զգալի վնաս են հասցրել հացաբոյսերին: Մկները ներկայումս մեծ քանակութեամբ գտնվում են Գանձակի գաւառի Ջեգամ, Խախարի-Այիփլու, Իրմաշլի, Զարդախլու, Ալավեանկա և հալու, բեան գիւղերի շրջանում: Դաշտերի մի քանի տեղերում մկները այնքան փորփրել են հողը, որ երբեմն ձիու ոտքը խրվում է փոսերի մէջ:

—

Արքունական թատրոնի դիրեկտոր Օպոչինին, «Тифл. Листокъ» լրագրի խօսքով, օպերային խմբի ռէժիսոր է հրաւիրել Ի. Փիլատովին առաջիկայ սեզոնի համար: Պ. Փիլատով Մոսկվայից ճանապարհ է ընկել դէպի Նիժնի-Նովգորոդ՝ օպէրային խումբը վերջնականապէս կազմակերպելու համար:

—

Եկող տարի լրանում է պայմանաժամը, երբ քաղաքը պէտք է վճարի 57,000 ր. գնդապետ Կորգանովին՝ նրանից գնած ջրանցքի համար: Բայց որովհետև քաղաքը նիւթական շատ նեղ վիճակի մէջ է գտնվում, այդ պատճառով քաղաքագլխի պաշտօնակատարը դիմել է Կորգանովին, խնդրելով, թէ արդեօք նա չի համաձայնվի այդ 57,000 ր. պարտքը մաս մաս ստանալ երեք տարվայ ընթացքում:

—

Թագուհի Մարիա Ալէքսանդրովնայի անունով հիմնված կոյրերի խնամատար հոգաբարձութեան խորհուրդը յայտնում է, որ առ 1-ն յունիսի ներկայ 1896 թ-ի դրամարկղում եղել է 37,294 ր. 14 կ., յունիս, յուլիս և օգոստոս ամիսներում եղել է մուտք 4,923 ր. 40 կ. իսկ ծախս՝ 6,130 ր. և մնում է առ 1-ն սեպտեմբերի 36,087 ր. 54 կ. գումարը, որ գտնվում են զանազան բանկային հաստատութիւնների մէջ:

—

Մեզ հաղորդում են, որ վերջին օրերս անձրևներ գալիս էին նաև Թիֆլիսի, Ելիսավետպոլի նահանգների մեծ մասում և Երևանեան նահանգի Ալէքսանդրոպոլի գաւառում, իսկ մի քանի տեղերում, բացի անձրևից, գալիս էր և կարկուտ: Շատ տեղեր ջրերը յորդացան և վնասներ հասցրին գիւղացիներին: Զարդախլու գիւղից, օգոստոսի 29-ին և 30 ին մեծ տարածութեան վրա սաստիկ կարկուտ եկաւ, սկսած Ղալաքենդ գիւղից մինչև Ալավեանկա: Կարկուտի հատիկները հասնում էին մինչև հաւի ձուի մեծութեան: Կարկուտի հարուածներից կոտորվեցին բաց օդում գտնված սագեր և ուրիշ թռչուններ, վայրի կենդանիներ, ինչպէս նապաստակներ, վնասվեցին դաշտում եղած գառներ, կոտրատվեցին ծառի ճիւղեր: Ալավեանկա գիւղում կարկուտը կշռեցին. նրանցից 8-ը մի ֆունտ էր կշռում:

—

ԿԱՂԶՈՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի 21-ին, Ալաշկերտի վրայով այստեղ եկան 152 հոգի գաղթականներ, որոնցից 40-ը տղամարդ են, իսկ մնացածները այրի կանայք: 25-ին նորից 38 հոգի եկան. բոլորը Վանի շրջակայ գիւղերից են: Պատմում են, որ մօտ 400 տուն էլ պէտք է գան»:

—

ԹԷԼԱՒԻ Հայոց Բարեգործական ընկերութեան ճիւղը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը. «Օգոստոսի 14-ին, չորեքշաբթի օր, Թէլաւում, մեծ հանդիսով թաղեցին Թալալ Բէգիջանեանցին: Հանգուցեալի ամուսին՝ Մելքօ Բէգիջանեանց, կամենալով յարգել իր ամուսնու յիշատակը՝ նուիրեց հայոց եկեղեցիներին 200 ր., իսկ Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղին 100 ր., որի համար վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը: Վարչութեան կարգադրութեամբ՝ պատարագին երգում էր աշակերտուհիների խումբը»:

—

ԴՌԻԲԱՑԻՑ մեզ հաղորդում են. «Գարունը ուշ սկսվելու պատճառով, բոյսերն էլ մեզ մօտ այս տարի ուշ սկսեցին ծլել, ծաղկել և հասունանալ. այնու ամենայնիւ, այժմ անհամեմատ աւելի լաւ դրութեան մէջ ենք, քան անցեալ տարի: Հացահատիկները, պտղեղէնը աւելի առատ են անցեալ տարվանից և այդ հանգամանքը յոյս է տալիս, որ մեր առևտրական գործերը լաւ վիճակ կունենան»:

—

ԴԱՄԱՐԼՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Հաստատ աղբիւրներից լսեցինք, որ մեր գիւղից մէկ վերստ հեռաւորութեամբ գտնվող Գեօտաքլու գիւղի եկեղեցին տաս հազար րուբլուց աւելի փող ունի մուրհակներով տրված գիւղի զանազան անձանց: Գիւղացիներից մի քանիսի մէջ ցանկութիւն կայ հաւաքել այդ փողերը և գործադրել եկեղեցու հին չէնքի նորոգութեան և ուրիշ անհրաժեշտ կարիքների վրա: Սակայն մի քանի մ ո ւ խ ս ի ն ե ր միշտ խոչընդոտ են լինում այդ գեղեցիկ ցանկութեան, առարկելով, որ եթէ այդ գումարը հրապարակօրէն եկեղեցու սեփականութիւն ճանաչվի, Էջմիածինը կը խլի եկեղեցուց»: Եւ ինչպէս լսեցինք, վերոյիշեալ գումարի մուրհակները արձանագրված չեն եկեղեցական մատեանների մէջ, որպէս եկեղեցու սեփականութիւն»:

—

ԴՌԻԲԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Այստեղ խօսակցութիւն կայ գիւղատնտեսական դպրոց բանալու մասին. նրա համար տեղ ընտրել են «Ջէյնալբաղ» կոչված այգին: Շինութիւնը այդտեղ պէտք է կառուցվի և նրա համար գանձարանը 15,000 րուբլի փող պէտք է տայ»:

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ գիւղից գրում են. «Երեք տարի սրանից առաջ Տէր-Գալստեան քահանան իր սեփական հաշւով Ախալքալաք գիւղում մի գեղեցիկ եկեղեցի կանգնեցրեց. այժմ այդ քահանան իր հաշւով շինել է տալիս, եկեղեցուն կից, ուսումնարան երկու սեռի աշակերտների համար: Շինութիւնը բաւական չքեղ է, բայց ցանկալի է, որ տէր հայրը աչքի առաջ ունենար և առողջապահական պայմանները, որ ամենագլխաւորն է, ու աւելորդ չը համարէր շինութեան հսկողութիւնը յանձնել հմուտ մարդու: Ուսումնարանը պատրաստ կը լինի այս տարվայ վերջին: Այսօր թիւրքաց Հայաստանի գաղթականներից մի քանի ընտանիքներ եկան այստեղ. բոլորի ճակատին երևում էր դառն աղքատութեան կնիքը: Շատերը մերկ, շատերը ցնցոտիներում, գեղնած դէմքերով, այստեղ այնտեղ ողորմութիւն էին մուրում: Խեղճերի դրութիւնը աւելի դժուար է՝ վրացերէն չիմանալու պատճառով, որովհետև Ախալքալաքում բոլոր հայերն էլ վրացախօս են, բացի մատաղ սերնդից, որ նորնոր սկսել է ընտելանալ հայոց լեզուին»:

—

ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են, որ դերասան Վրոյր այդտեղ ներկայացում տալուց յետոյ, գնաց Երևան, ուր սեպտեմբերի 7-ին պէտք է ներկայացնէ «Բաղդասար աղբար» պիէսան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

«Բէրլինի «Vossiche Zeitung» լրագրին հեռագրում են Կ. Պոլսից, օգոստոսի 21-ից. «Բ. Դըռան պահանջ է առաջարկված, որ մի գերմանական, մի աւստրիական, մի իտալական և մի ռուսական, ինչպէս և երկու անգլիական պատերազմական նաւերին թոյլ տան անցնել Պոլիս: Ասում են, որ Բոսֆորի ջրերից դուրս, բայց մայրաքաղաքի մօտ կանգնած են ռուսաց հինգ պատերազմական նաւեր. «Cincinati» ամերիկական կրէյսէր նաւին հրաման է տրված գնալ թիւրքական ջրերը և նրա ետևից ուղարկվում է էլի մի ամերիկական պատերազմական նաւ: Օտարազգի հպատակներից սպանված են՝ երկու աւստրիացի, մի ֆրանսիացի, երեք իտալացի և քառասուն յոյն. ուրիշ շատ օտարազգիներ անհետացել են, բայց կարծում են, որ նրանք կամ փախել են Կ. Պոլսից, կամ որ և է տեղ թաքնվել են: Երկուշաբթի բոլոր փողոցները դատարկ էին. երեքշաբթի շատ խանութներ բացվեցին, բայց օտարահպատակներին պատկանող առևտրական հաստատութիւնները բացվում են միայն հիւպատոսական պաշտօնեաների աջակցութեամբ. այդ պաշտօնեաները որոշում են հաստատութեան հասած վնասի քանակութիւնը և անզորրագրերով յանձնում են այնտեղ ապաստանած հայերին, եթէ այդպիսիները գտնվում են:

—

«Times» լրագրի Կ. Պոլսի թղթակիցը հաղորդում է, որ երբ հայերը յարձակվեցին օսմանեան բանկի վրա, բանկի պաշտօնեաները սկսեցին փախչել և թողեցին 250,000 ֆրանկ փող սեղանների վրա: Հայերը այդ դրամի մի սանտիմին անգամ ձեռք չը տուին, այլ ընդհակառակը օգնեցին գանձապահին փակել ամբողջ գումարը դրամարկղում: Այն միջոցին, երբ պ. Վինսէնտ և պ. Մաքսիմօվ վերադարձան բանկը, վերջինիս մէջ մնացել էին միայն 15 հոգի հայ: Վեց հոգի անհետացել էին, երեքը սպանվել էին և վեց հոգի էլ վիրաւորվել թէ իրանց սեփական ռումբերից և թէ զինուորների արձակած հրացաններից: Բացի դրանից, բանկում մնացել էին 80 ծառայողներ, որոնց հայերը պահել էին իբրև պատանդ:

—

Լօնդօնից «Voss. Zeitung» լրագրին հասած տեղեկութիւնների համեմատ, մեծ պետութիւնների մէջ շարունակվում են բանակցութիւններ, որոնց նպատակն է միջոցներ ձեռք առնել պաշտպանելու հայերին Կ. Պոլսում սպանութիւններից և կողոպուտներից: Եթէ երկնվեն անկարգութիւնները, մտադրութիւն ունեն գրաւել Կ. Պոլսի առաջն, որի համար կուզարկեն բոլոր մեծ պետութիւնների նաւատորմերը: Առ այժմ բաւականանում են պատերազմական նաւակներ չատացնելով թիւրքաց ջրերում:

—

«С. Петерб. Вѣд.» լրագրի խօսքով, վերջին ժամանակներս մեծ համակրութեամբ են վերաբերվում հայերին և այդ բանի մէջ իրանք թիւրքերն են մեղաւոր, որոնք չիմացան արիւնհեղութեան և խմբովին սպանութիւնների առաջն առնել: Գերմանիայում մինչև անգամ մի կօմիտետ կազմակերպվեց, որի նպատակն է օգնութիւն հասցնել հայերին: Այդ կօմիտետի գլուխ է կանգնած դօկտոր Լէպսիուս»:

—

Վերջին խառնակութիւնների ժամանակ Կ. Պոլսում, ինչպէս պատմում են, անգլիական պահականաւը ափ իջեցրեց 30 նաւաստիներ, որոնք ոտից մինչև գլուխ զինված, սուիններով գնացին փողոցներով դէպի բրիտանական դեսպանատունը: Ճանապարհին նրանք պաշտպանեցին մի քանի հայերին, որոնց հալածում էր ամբոխը: Այդ դէպքը մեծ զայրոյթ առաջ բերեց Իլդիզ-Քիօսկում: Բ. Դուռը իսկոյն և եթ մի յայտագիր ուղարկեց դեսպանութեան գանգատով և նկատողութեամբ, թէ դեսպանութիւնը չը պէտք է մոռանայ, որ ինքն գտնվում է օտար հողի վրա: Բրիտանական դեսպանատան կառավարիչ Հէրբէրտ պատասխանեց այդ յայտագրին, թէ անգլիական նաւաստիները չեն փոխի իրանց ընթացքը, մինչև որ երաշխաւորութիւններ չը տրվեն, որ թիւրքաց զօրքերը հրացանազարկ չեն անի անպաշտպան հայերին, փոխանակ թիւրք մարդասպանների և կողոպտիչների վրա հրացաններ պարպելու: Բ. Դուռը դրան պատասխանեց, թէ ինքն արդէն միջոցներ է ձեռք առել ապահովութիւնը պաշտպանելու համար:

Ռուսաց նաւաստիներն ևս դուրս եկան «Դօնէց» նաւից իրանց կարաբիններով, իսկ աւստրիական նաւաստիները—իրանց րէվօլվէրներով և հրացաններով: Ֆրանսիական, ռուսաց, անգլիական և իտալական պահականաւերը խարիսխ գցեցին Բոսֆորում, Իլդիզ-Քիօսկից մինչև Թօփխանէ. իտալական պահականաւը կանգ առաւ ուղիղ սուլթանի պալատի դիմաց:

—

«Neue Freie Presse» լրագրի խօսքով, օսմանեան բանկի վրա յարձակվող հայերի գլուխ էր կանգնած Կարապետ Գօվանեան: Նրա ընտանիքի մի քանի անդամները դեռ անցեալ տարի սպանվեցան, հայերի կոտորածի ժամանակ: Նրա համախոհների թւում էր գտնվում և բանկի քարտուղար փանջիրիի ծառայողը, որը քաղաքավարութեամբ համբուրեց իր տիրոջ ձեռքը. կար և դեսպանութիւններից մէկի բժշկի ծառան:

Պատմում են, որ բանկի մէջ տեղի ունեցած անցքերի ժամանակ ապստամբներից մէկի ձեռքում ռումբը պայթեց, որի կտորտանքներից սպանվեցին նրա ընկերներից 3-ը և վիրաւորվեցին 6 հոգի:

Շատ լուրեր են պտտում վերջին խառնակութիւնների ժամանակ ռուսաց դեսպանութեան թարգման պ. Մաքսիմօվի հերոսական արարքների մասին: Այս օրերս նա ներկայացրեց սուլթանին մի արինոտ մահակ, որով զինված էր թիւրքաց զինուորներից մէկը:

Մի քանի լրագիրներ պնդում են, որ Կ. Պոլիս վերադարձած անգլիական դեսպան Կէրրի իր կառավարութիւնից հրահանգներ ստացաւ՝ չափազանց եռանդուն կերպով գործել և եթէ անհրաժեշտ լինի՝ ինքնուրոյն միջոցներ ձեռք առնել, անկախ ուրիշ դեսպանութիւնների գործողութիւններից:

—

Աթէնքից հաղորդում են ռուսաց գործակալութեանը, որ անգլիական նաւատորմը թողնում է Ֆալէրօն և գնում է Տասոս, ուր կը միանայ մնացած դրահակիրների հետ: Ամենամօտ կայարանը, երևի, կը լինի Սալօնիկ:

—

Վիէննայից հաղորդում են, որ այդ քաղաքով անցնելու ժամանակ, Կ. Պոլսի անգլիական դեսպան սըր Ֆիլիպպ Կէրրի այցելեց կոմս Գօլուխօվսկիին:

—

«Ռուսաց գործակալութիւնը» հետևեալ հեռագիրն է հաղորդում Մարսէլից. «Տասն և եօթ հայեր, որոնք նորերս եկած էին Կ. Պոլսից և բանտարկված ս. Պետրոսի բանտում, դիմեցին ներքին գործերի մինիստրին մի հաւաքական գրութեամբ, որի մէջ պահանջում են արձակել իրանց բանտից այն հիման վրա, որ սուլթանը խոստացել է իրանց կեանք և ազատութիւն:

—

«Neue Freie Presse» լրագրի խօսքով, գերմանական դեսպանը առանձին խօսակցութիւն ունեցաւ թիւրքաց արտաքին գործերի մինիստրի հետ, և խիստ լեզու բանեցրեց վերջին անցքերի մասին: Դեսպանը խնդրեց մինիստրին հաղորդել իր խօսքերը սուլթանին, որովհետև ինքն այդ բոլորը ասում է Վիլհէլմ կայսրի անունից:

—

«Politische Correspondenz» լրագիրն ասում է, որ հայերը, ոչ թիւրքահպատակները, շտապում են այժմ հեռանալ Կ. Պոլսից: Այս օրերս աւստրիական հիւպատոսարանը Եգիպտոս ուղարկեց 27 հայ փախստականներին, իսկ մնացած 57 հոգին, որոնք աւստրիական և ունգարական վաճառականների մօտ են ծառայում, սպասում են իրանց հերթին: Աւստրիական Լլօյդի նաւերի վրա թագնված էին շատ հայեր, մանաւանդ ածուխ փոխադրողները, որոնք Բուրգաս ուղարկվեցան: Հայ ազգաբնակութեան ընտրին դասերը վերին աստիճանի թշուառ դրութեան մէջ են գտնվում, որովհետև ոչ ոք չէ կամենում օգնութեան ձեռք մեկնել՝ սեփական ապահովութեան համար: Թիւրքերը սարսափելի զայրացած են և ամենաաննշան օգնութիւնը սովամահ հայերին կարող է նրանց կատաղութիւնը գրգռել:

—

Գերմանիայի հասարակական կարծիքը սաստիկ ղաբար պահանջում է կայսերական կառավարութիւնից ներգործական դեր կատարել Արևելքում: Շատերը կամենում են, որ Գերմանիան ստիպէ Բ. Դռան հեռացնել Եւրոպական Թիւրքիայից ասիական զինուորներին և ուճիկ տալ զինուորներին: Ամեն կողմից լսվում են գերմանական հայրենասէրների ձայներ, որոնք իրանց կառավարութեան ուշադրութիւնն են դարձնում այն շահերի վրա, որ կապում են իրանց հայրենիքը Արևելքի ապագայ վիճակի հետ: Բացի առևտրից, Գերմանիան կապված է Թիւրքիայի հետ բազմազան ձեռնարկութիւններով, որոնց մէջ շահեր ունեն արդիւնագործող դասերը: Երկաթուղիները Փոքր-Ասիայում մեծ մասամբ շինված են գերմանական դրամագլուխներով. գերմանացի շատ ֆինանսիստներ նոյնպէս մեծ գումարներ են ծախսել երկաթուղիներ անցկացնելու համար սուլթանի կալուածների եւրոպական մասում ևս: Գերմանական հազարաւոր հպատակներ Թիւրքիայում խոշոր գործեր ունեն, մասնակցում են եկամուտ բերող զանազան ձեռնարկութիւններին, և կատարեալ ու անբռնաբարելի իրաւունք ունեն պահանջել իրանց կառավարութիւնից պաշտպանութիւն: Մի խօսքով, գերմանացիները կամենում են, որպէս զի գերմանական կառավարութիւնը աւելի որոշ դիրք բռնի Թիւրքիայի վերաբերմամբ, և իրանց ցանկութիւնը օրից օր արտայայտում են աւելի և աւելի սաստկաղաբար:

—

Կ. Պոլսից հաղորդում են օգոստոսի 23-ից

(սեպտ. 4). «Վերջին խառնակութիւններին մասնակցելու համար դատի ենթարկված հայերի և թիւրքերի դատաստանական քննութիւնը աւարտվեց: Վճիռը դեռ ևս յայտնի չէ»:

—

«Times» լրագրի Պարիզի թղթակիցը հաղորդում է, սեպտեմբերի 4-ից, որ Մարսէլ հասած 17 հայերը, որոնք մասնակցել են օսմանեան բանկի վրա յարձակմանը, բոլորը երիտասարդներ են 18 տարեկանից սկսած, և ոչ մէկը 30 տարեկանից անց չէ:

—

«Բէյոէրի գործակալութեան» խօսքով, օսմանեան կառավարութիւնը պահանջեց ֆրանսիական կառավարութիւնից՝ յանձնել իրան այդ յեղափոխականներին. բայց այդ վերջինները յայտնեցին, թէ իրանք բանկից հեռացան իրանց ազատութիւն շնորհելու պայմանով, և թէ իրանք ցանկանում են Ամէրիկա և ուրիշ երկիրներ գաղթել:

—

«Daily News» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը հետաքրքիր մանրամասնութիւններ է հաղորդում հայ յեղափոխականների զինաթափ լինելու և պ. Վինցէնտին ու պ. Մաքսիմօվին անձնատուր լինելու մասին: Ցայտնվում է, որ յեղափոխականները պայման դրեցին, որպէս զի սըր Էդգար Վինցէնտ և պ. Մաքսիմօվ ուղեկցեն նրանց մինչև շոգենաւը որպէս պատանդներ: Այդպէս էլ եղաւ: Մէկ կառքում զինված և ձեռքերում ռումբեր բռնած հայերի հետ նստած էր սըր Էդգար Վինցէնտ, միւսում—պ. Մաքսիմօվ, մնացածներում—բանկի ծառայողներից որ և է մէկը: Այդ պատանդների դրութիւնը, ի նկատի ունենալով հայերի գրգռված դրութիւնը, շատ երկիւղալի էր. զօրքերը ուղեկցում էին կառքերին՝ կատաղած մահմետական ազգաբնակութիւնից պաշտպանելու համար նրանց, որովհետև կառքերի վրա յարձակման ամենաաննշան փորձը կարող էր պատանդների սպանման նշան համարվել: Բայց սըր Էդգար Վինցէնտի նաւը հասնելուց յետոյ էլ հայ յեղափոխականները հանգիստ չէին: Այդտեղ ևս նրանք պատանդ պահանջեցին մինչև ֆրանսիական «Gironde» նաւը նստելը: Այդպիսի պատանդ էր սըր Էդգար Վինցէնտի մասնաւոր քարտուղար, պ. Ֆրանկ Բարկէր, որը անցկացրեց, իր ասելով, «վերին աստիճանի անախորժ տասն և չորս ժամեր այդ խմբի մէջ»: Հայերը վախենում էին դաւաճանութիւնից և անդադար շարժում էին լիքը րէվօլվէրները. բացի դրանից, մի քանի ռումբեր էլ ունէին. մի և նոյն ժամանակ նրանցից մէկը մի չափազանց անախորժ սովորութիւն ունէր խաղալ ռումբի հետ, մի ձեռքից միւս ձեռքը գցելով նրան:

—

«Новое Обозрѣніе» լրագրին հեռագրում են Պետերբուրգից, օգոստոսի 1-ից. «Nord» հաղորդում է, որ մեծ պետութիւնները մտադիր չեն երեսի վրա գցել հայերին, և կամենում են ձեռք բերել նրանց օգտին մի քանի վարչական րէֆօրմներ: Այդ խնդրի առիթով մտքերի փոխանակութիւն է կատարվում մեծ պետութիւնների և օսմանեան կառավարութեան մէջ»:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 օգոստոսի: Օգոստոսի 23 ին, ի Տէր հանգուցեալ կայսրների անուանակոչութեան նախընթաց օրը, Պետրօպավլօվսկի տաճարում հոգեհանգիստ կատարվեց: Ներկայ էին Մեծ իշխանները և Մեծ իշխանուհիները:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 օգոստոսի: Օգոստոսի 29-ին, 5 ժամին կէսօրից յետոյ, դատարանը, երդուեալ դատաւորների մասնակցութեամբ, հետևեալ վճիռը կայացրեց Օլգա Պալէմի գործի մասին, որը մեղադրվում է ուսանող Դօվնարին սպանելու համար: Օլգա Պալէմ զրկվում է բոլոր իրաւունքներից և մէկ տարի ու չորս ամիս ժամանակով բանտարկութեան է դատապարտվում:

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՈՐՈԴ, 29 օգոստոսի: Հատարակութեան անհագին հոսանք կայ. հիւրանոցները լցված են: Եղանակը լաւացաւ: Պարգևները կը յայտարարվեն կիրակի, սեպտեմբերի 8-ին:

Գործակատարների համագումար ժողովը որոշեց միջնորդել, որպէս զի օրէնսդրական կարգով ամէն տեղ արգելվի առևտուրը կիրակի և տօն օրերին:

Պարիզ, 29 օգոստոսի: Ձը լված ույժով փոթորիկը անցաւ Պարիզի կենտրոնական մասի վրայով: Վնասները ահագին են: Ծառերը արմատախիլ էին լինում: Շատերը վիրաւորված են:

ՎԵՍՏԿԱ, 31 օգոստոսի: Օգոստոսի 30 ին տեղի ունեցաւ Ալէքսանդր III թագաւորի արձանի բացումը:

ԽԱՐԿՕՎ, 31 օգոստոսի: Աւարտվեց Պօլտավա-Կօնստանտինօգրադ Խարկօվ-Նիկօլաեվեան երկաթուղու ճիւղը: Սեպտեմբերին կը սկսվի երթևեկութիւն:

ՊԱՐԻԶ, 31 օգոստոսի: Երէկվան փոթորիկի ժամանակ վիրաւորվածներից երեքը վախճանվեցին:

ԿԱՆԷՅԱ, 31 օգոստոսի: Ֆրանսիական քաղաքացիների դէմ թիւրքաց զինուորների կողմից գործ դրած բռնութիւնների պատճառով, ֆրանսիական հիւպատոսը բաւարարութիւն պահանջեց: Մեղաւոր զինուորը դատապարտված է 4 ամիս և 10 օր բանտարկութեան և երկու սերժանտներ—նոյն տեսակ պատժի երկու շաբաթով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 սեպտեմբերի: Ներքին գործերի մինիստրի ամենահպատակ զեկուցման հիման վրա, Թագաւոր Կայսրը Բարձրագոյն հրամայել բարեհաճեց. խիստ յանդիմանութիւն անել Մոսկվայի օբէր-պօլիցիմէյստերի օգնական գնդապետ Ռուդնէվին, Մոսկվայի քաղաքային ոստիկանութեան պօլիցիմէյստէր գնդապետ բարօն Բուդբէրգին և Մոսկվայի օբէր-պօլիցիմէյստերի մօտ առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ փոխգնդապետ Պօմէրանցօվին այն զեղծումների համար, որ երևան հանեց քննութիւնը այս տարի, Մոսկվայում, Խօդինկա դաշտում մայիսի 18 ին տեղի ունեցած դժբաղդ դէպքի գործի առիթով:

Սեպտեմբերի 1-ին մնաւ ներքին գործերի մինիստրութեան ժամանակաւոր կառավարիչ ներքին գործերի մինիստրի օգնական Նէկլիւդօվ:

ՄՕՍԿՎԱ, 1 սեպտեմբերի: Սեպտեմբերի 2-ին սկսվում են քննութիւններ բժշկական քննիչ յանձնաժողովում՝ Մոսկվայի համալսարանին կից: Նախագահ նշանակված է Վարշավայի համալսարանի րէկտոր Կօվալէվսկի: Քննութեան են ենթարկվելու ընդամենը 208 հոգի, որոնցից 6-ը կին բժիշկներ են, որոնք արտասահմանեան համալսարաններում են աւարտած «բժշկականութեան դօկտորի» դիպլօմով և որոնց թոյլ է տրված քննութիւն տալ Բարձրագոյն բարեհաճութեամբ:

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ, 1 սեպտեմբերի: Ցունաց թագաւորը, Գէօրգի արքայորդու հետ ժամանեց այստեղ:

ԼԷԲԱ, 1 սեպտեմբերի: Երբ կայսերական գնացքը կանգ առաւ այստեղի կայարանում, և կայսրը, հրաժեշտ տալով Սաքսօնիայի թագաւորին, մտաւ վագօնը, ճեպագնացքը, որ գալիս էր Դրէզդէնից, խրվեց կայսերական գնացքի երկրորդ շոգեկառքը, որը սխալվեցին ուրիշ ճանապարհի վրա դնել: Մարդկանցից ոչ ոք չը վնասվեց: Կայսերական գնացքը հեռացաւ ուշանալով:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Օգոստոսի 31-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. .	93 ր.	65 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45 »	70 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	37 »	$17^1/_2$
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	50 »
Մաքսային կուպօններ — . .	149 »	— »
Բօրսային դիսկօնտ — . .	$5^1/_4$ »	7% »
4% պետական րէնտա	$99^1/_8$ »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ,	$281^1/_2$ »	— »
— — երկրորդ —	250 »	— »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	$210^1/_4$ »	— »
5% պետական երկաթուղ. րէնտա	101 »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	99 »	— »
$4^1/_2$% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	$100^7/_8$ »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.	— »	— »
$4^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	$100^5/_8$ »	— »
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետաղ. .	— »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները.	$101^3/_4$ »	— »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	$101^1/_2$ »	— »
Օդէսայի — —	$100^1/_2$ »	— »
Թիֆլիսի — —	99 »	— »
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% — . .	$102^1/_2$ »	— »
5% — — — . .	$99^1/_4$ »	— »
Քութայիսի — 6% — . .	$102^1/_2$ »	— »
5% — — — . .	$99^1/_2$ »	— »

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԴՊՐՈՑ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ
ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

Երեխաների ընդունելութիւնը օգոստոսի 28-ից, պարապմունքները սեպտեմբերի 5-ից: Սադօվայա փողոց, 46: 3—10

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ուսուցչուհիների և դաստիարակչուհիների փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան դպրոցում (Վէլիամինօվսկայա փողոց, № 3, քաղաքային տան կից) սկսվում է օգոստոսի 26 ից ամէն օր (բացի կիրակի և տօն օրերից) առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 1-ը և երեկոյեան 6—7:

Դպրոցը բաղկացած է հինգ բաժանմունքից, այն է երկու պատրաստականներ (հայոց և վրաց), ստորին, միջին և բարձր: Պատրաստական բաժանմունքում ընդունվում են ռուսերէն չը խօսող երեխաներ և պարապմունքը լինում է տեղական լեզուների օգնութեամբ. մնացածների մէջ պարապմունքը լինում է ռուսերէն և բարձր բաժանմունքի մէջ երեխաները պատրաստվում են մտնելու բոլոր միջնակարգ ուսումնարանների ստորին դասարանները:

Երեխաները ընդունվում են երկու սեռի, 6 տարեկանից ոչ աւելի: Դպրոցում կայ աշակերտական բնակարան: Ուսումը կը սկսվի սեպտեմբերի 5-ից: (№ 102) 1—5

ՃԱՆՃԵՐԻ ԴԷՄ ՀԵՂԱՆԻՒԹ
Ր. ԿԷՕԼԷՐ ԵՒ ԸՆԿ. ՄՕՍԿՎԱՑՈՒՄ
ընկերութեան ֆաբրիկայի

Ծախվում է ԱՄԵՆ ՏԵՂ և ԱՒԵԼԻ նշանաւոր առևտրականների մօտ:

Ամենաէժան, հաստատ, մաքուր և միանգամայն անվտանգ միջոց ճանճերի դէմ:

(23) 2—3

Հարկաւոր է «ՄՇԱԿ» լրագրի 1895 թւի հետեւեալ համարները. № № 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 42, 44, 45, 46, 65, 71:

Ունեցողները թող բարեհաճեն ուղարկել հետեւեալ հասցէով. ХАРКОВЪ. Студенту Ивану Теръ-Микельянцу. Վճարը նոյն տեղից:

(№ 101) 2—3

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ
Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ
(ՄԻԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԱՐԳԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆ. ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ)

Ուսումնարանում ընդունվում են երթևեկ, կիսաթոշակաւոր և գիշերօթիկ աշակերտներ: Պատրաստվում են գիմնազիաների, կադետների կորպուսի, ռէալական և այլ ուսումնարանների համար: Փոքր պատրաստականում երեխաները ընդունվում են առանց քննութեան, վեց տարեկանից սկսած. ընդունելութիւնը կը շարունակվի փոքր-պատրաստականում ամբողջ տարի, միւս դասարաններում ընդունելութիւնը կը կատարվի երեխաների նախապատրաստութեան համաձայն, նոյնպէս ամբողջ տարի:

Հասցէն. ТИФЛИСЪ. Гановская ул., № 11. 1—10

(№ 102) (ե. հ.)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՄԻՆՉԵՒ ՍԵՊՏ. 15-ը ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ

Գէորգ-բէգեանի եւ Պանճուլազեանի

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ Բ-ՐԴ ՄԱՍԸ (կոտորակներ)

Ցանկացողները դիմելու են՝ Թիֆլիս, «Կենտրօնական գրավաճառանոց»: (№ 102) 1—2

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ Ձեռնարկի առևտրական և գործարանական հաշուապահութեան ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ Է ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց, 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, եռաշխատելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել:

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առևտրական ճիւղերի, հանդերձ նաւթային արդիւնաբերական և կերոսինի գործարանական հաշուետուութեան:

Բ) Առևտրական թուաբանութիւն.

Գ) Առևտրական նամակագրութիւն.

Դ) Գեղագրութիւն և ամենաարագ ձեռքերի ուղղութիւն:

Պարապմունքները սկսվելու են սեպտեմբերի 16-ից ճաշից յետոյ և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ:

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 4 ժամից մինչև 6 ժամ երեկոյեան, ՍՕԼՕԼԱԿ, Ֆրէյլինեան փողոց, տուն Սուլխանօվի, № 13:

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Խիզգէկելի գրավաճառանոցում և հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում: ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ:

Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստայի ծախս վճարելու:

(ե. հ.) (№ 74) 13—15

ԲԱԳՈՒ
Կառավարութեան թոյլտուութեամբ

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(Պարբերաբար իւրաքանչիւր 4—5 ամսից յետոյ)

ԾՐԱԳԻՐ. 1) առևտրական թուաբանութիւն. 2) ՆԱՒԹԱՅԻՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ, շոգենաւային, առևտրական և բանկային ԿՐԿՆԱԿԻ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ (теорія и практика). 3) թուաբանութիւն համրիչի վրա. 4) առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն:

Ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից. պարապմունքները սեպտեմբերի 10-ից:

Դիմել՝ БАКУ, Татарская ул. д. № 30, կամ въ контору Бакинск. отдѣл. «Бр. Цовьяновы и К.»

8—15 (№ 77) (;) Դասատու-հաշուապահ ԱՐՇԱԿ ՏԷՐ-ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑԻՆ

ԿԱՇՈՒԷ ԱՊՊՐԷՏՈՒՐԱ ԿԷՕԼԷՐԻ

կամ այսպէս անուանված „ԿՕՇԿԱՆԵՐԿ ԿԱՅԾԱԿ“, ՓԱՅԼՈՒՆ ԼԱՔ և այլն, ծախվում է ԱՄԵՆ ՏԵՂ, ԲՈԼՈՐ նշանաւոր առևտրականների մօտ:

Հրաշալի միջոց կաշւին սև և հաստատ փայլ տալու և խոնաւութիւն չանցկացնելու համար:

Անփոխարինելի է կանանց կօշիկների համար, որովհետև չէ կեղտոտում շորերը: Շատ գեղեցիկ նորոգում է և պահպանում է ամեն տեսակ կաշուէ ապրանքներ, ինչպէս սակվօյաժներ (մինչև անգամ պօրտմօնէ), ձիու սարք, զինուորական ամմունիցիայի կաշուէ առարկաներ, կառքեր և այլն: Գինը չափազանց էժան է: (№ 80) 2—3

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 2 Сентября 1896 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.